ויחי ב

א. אויפן פסוק „וישאו אותו בניו" — אַז די בני יעקב האָבן געטראָגן יעקב'ס ארון „ארצה כנען" — איז רש"י מבאר[2] דעם סדר ווי זיי האָבן געטראָגן דעם ארון: „קבע להם מקום ג' למזרח וכן לארבע רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן", און דערנאָך איז רש"י ממשיך, אַז יעקב האָט אַנגעזאָגט: „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם"[3].

דאָרף מען פאָרשטיין: ווי שטימט דאָס וואָס „יוסף לא ישא" מיט דעם וואָס שטייט בפירוש אין פסוק', אַז יעקב האָט באַשוואָרן יוסף'ן „ונשאתני ממצרים" — אַז דער חיוב פון נשיאת ארונו של יעקב איז (בעיקר) אויף יוסף, איז לכאורה זיכער אַז ער דאָרף טאָן אין דעם כּכל האפשרי — כולל נשאתני כפשוטה[5]?

אויך בנוגע צו לוי פאָדערט זיך הסברה: די נשיאת ארון העדות ע"י לוי איז דאָך אַן ענין שבעתיד[6] הרחוק (נאָך דער תקופה פון ועבדום וענו אותם[7] וכו'), און דערצו רעדט זיך דאָרטן ניט וועגן לוי עצמו נאָר וועגן יוצאי חלציו[8],

---

1) פרשתנו נ, יג.

2) והוא מתנחומא במדבר יב. תנחומא באבער שם. במדב"ר פ"ב, ח (והתחלת לשון רש"י „קבע להם מקום" תוכנה נמצא גם בב"ר פ"ק, ב). והובא בקיצור בפרש"י במדבר ב, ב. ומסיים שם „כדאי' בתנחומא בפ' זו" (וראה גם פרש"י הוריות ו, ב: וכן מצינו במדרש תנחומא). וראה הערה הבאה.

3) בפרש"י פרשתנו כמה שינויים: א) במדרש נזכר תחלה ובפרטיות סדר ומקום טעינת המטה דכל שבט, גם דבנימין אפרים ומנשה• (מן המערב), ואח"כ ממשיך „יוסף אל יטעון . . לוי אל יטעון כו'". משא"כ בפרש"י שאינו מזכיר מנשה ואפרים בתחילת הענין, אלא מקדים „לוי לא ישא . . יוסף לא ישא", ואח"כ מסיים „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם". ב) במדרש מקדים „יוסף אל יטעון" לפני „לוי אל יטעון", ואילו בפרש"י מקדים „לוי לא ישא" לפני „יוסף לא ישא". ג) במדרש מבאר הטעם „יוסף לא יטעון למה שהוא מלך ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון למה שעתידין•• לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת". ואילו בפרש"י מקצר: לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון ויוסף לא ישא שהוא מלך. ד) בפרש"י הלשון „לא ישא" ובמדרש „אל יטעון". ואכ"מ••• . וראה לקמן בפנים ובהערה 15.

4) פרשתנו מז, ל.

5) ראה פענח רזא פרשתנו נ, יו"ד בהגהה.

6) וכלשון רש"י „שהוא עתיד לשאת את הארון", ועד"ז בתנחומא שם „שעתידים לישא את הארון". אבל בתנחומא באבער ובמדב"ר שם ליתא „עתיד" „עתידין". וראה הערה 8.

7) לך טו, יג.

8) ולי' רש"י „שהוא עתיד לשאת" צ"ל הכוונה על השבט. ועד"ז הוא בתנחומא באבער ובמדב"ר שם (אבל שם „שהוא טוען• את הארון", בלשון הווה). ולפי"ז פי' „שהוא" בלוי אינו כפירוש „שהוא מלך"

•) כ"ה בתנחומא שם בסדר זה „בנימין אפרים ומנשה", וכן — נמנו לבסוף. אבל בתנחומא באבער שם ובמדב"ר שם: „אפרים ומנשה ובנימין", ולאח"ז „דן אשר ונפתלי יטענו מן הצפון". ולכאורה כצ"ל, כסדרם בהדגלים במדבר ב, ח ואילך.

••) כ"ה בתנחומא שם. ובתנחומא באבער ובמדב"ר בשינוי לשון — ראה לקמן הערה 6, 8.

••• בנוגע לשינוי הסדר בפרש"י (שינוי הב') הי' אפ"ל בפשטות דבמדרש מקדים יוסף, שפשוט ומובן יותר מה שלא יטעון — „שהוא מלך", משא"כ לוי שרק (בניו) עתידין לישא את הארון. ובפרש"י מונה אותם כסדר תולדותם, לוי ואח"כ יוסף. ולכן גם מקדים רש"י מנשה לפני אפרים (אף שבסדר הדגלים (שרש"י מביא) אפרים קודם למנשה — כי הוא בעתיד ובזה יעקב עצמו הקדים אפרים לפני מנשה (פרשתנו מח, יט"כ ובפרש"י שם)). וראה לקמן הערה 66.

•) בתנחומא שם: לוי אל יטעון (בל' יחיד) למה שעתידין (ל' רבים) לישא את הארון (וממשיך בל' יחיד) ומי שטוען כו'.

אַ דור פאַר ודור רביעי[9] וואָס זיי וועלן טראָגן דעם ארון. פאַרוואָס זאָל מען באַאים צונעמען דערפאַר די נשיאת ארונו של אביו (וואָס נשיאת ארון המת בכלל איז אַ מצוה[10], ובפרט — ארונו של אביו)[11]?

ב. איז דער ביאור בזה:

רש"י אַליין באַוואַרנט עס, צוגעבנדיק אַז „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם"[12]. דערמיט מיינט רש"י (ניט נאָר אַז מנשה ואפרים פאַרנעמען דעם אָרט בצד הארון פון לוי ויוסף אַדער — צו משלים זיין דעם מספר י"ב פון נושאי הארון[13], נאָר) אַז זיי זיינען „תחתיהם" — במקומם, זייערע שלוחים[14]. דאָס הייסט, אַז דאָס וואָס לוי ויוסף האָבן ניט געטראָגן ארונו של יעקב, איז עס נאָר בנוגע לגופם — בידיהם כפשוטו: זיי האָבן אַבער מקיים געווען די מצוה פון נשיאת ארון יעקב (ע"י שלוחיהם כמותם ממש)[15].

עפ"ז יומתק נאָך אַן ענין: רש"י הויבט אָן פירושו מיט די ווערטער „וישאו אותו בניו, ולא בני בניו" — וממשיך אַז מנשה ואפרים האָבן געטראָגן ארון יעקב?

[און כאָטש אַז רש"י איז מבאר בתחלת פירושו „שכך צום — אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניהם שהם מבנות כנען" (און מנשה ואפרים זיינען בני אסנת), האָט דאָך יעקב אַבער אויך אָנגעזאָגט דעם צד החיוב, ווי רש"י פירט אויס „אלא אתם"[16].

שקאי על יוסף עצמו.

9) לך שם, טז. וראה פרש"י שם.

10) ראה ברכות יז, ב (במשנה) „נושאי המטה וחלופיהן כו' פטורים (מן הק"ש כו')", „שעוסק במצוה פטור מן המצוה" (ש"ך יו"ד ר"ס שנח). וראה מרדכי הובא בב"י או"ח ר"ס עב. שו"ע אדה"ז שם ס"א. ובירושלמי ברכות פ"ג סה"א (הובא בשו"ע יו"ד שם ס"ג) הכתפים אסורים כו' ונמצא מתעכב במצוה. ולהעיר מפרש"י ברכות שם ד"ה וחלופיהן „שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל חפצין לזכות בו". וברע"ב למשנה שם „שהכל רוצים לזכות במצוה".

וראה פ' עה"ת לרבינו יוסף בן דוד מסרגוסה — תלמיד הר"ן (ירושלים תשל"ג): שמענו שרש חמישי, שהוא ראוי לשאת את המת על הכתף, וכמו שמצינו כאן, דכתיב וישאו אותו בניו. וכבר למדנו שיש לגוף דמיון מה עם נשיאת הארון שבו הלוחות שהוא על הכתף, דכתיב בכתף ישאו. וראה מעבר יבק שפתי רננות (מ"ג) פט"ו מתיקונים. — וראה רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ב: וסובלין את המת על הכתף עד בית הקברות (וראה שו"ת כתב סופר יו"ד ס' קעה).

11) דנוסף על המפורש בקרא זהירותם בקבורת המת אפילו דישמעאל (ח"ש כה, ט) ועשו (וישלח לה, כט) — הרי השבטים קיימו כל התורה כולה עד שלא נתנה (ראה לעיל ע' 200. וש"נ).

12) שאינו במדרש, כנ"ל הערה 3.

13) דלכאורה אינו נוגע שיהיו יב דוקא, משא"כ בהדגלים.

14) להעיר מלשון רש"י במדבר ג, ח „באים תחתיהם בשליחותם".

15) ואולי י"ל שזה נרמז בההוספה בתנחומא שם: „(יוסף אל יטען למה שהוא מלך) ואתם צריכים לחלוק לו כבוד" — ע"י שנעשים שלוחיו ובפרט בענין של „טעון" (ולא „ישא") — ד„יטעון" מורה על טירחא במשא כבד וכיו"ב. והיינו כי רק טעינת הארון בגופם ממש לא הי', אבל קיימו (מצות) נשיאת הארון, ע"י שלוחם כמותם. ודוחק.

16) כי אף שכבר אמר יעקב (פרשתנו מח, ה) שני בניך גו' לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הרי פרש"י „בחשבון שאר בני הם לירטול חלק בארץ איש כנגדו" (וראה מפרשי רש"י בארוכה). אבל אינם כבנים לשאר ענינים.

---

*) ועד"ז כתב בדרשת אבן שועיב ס"פ ויחי בשם הרמב"ן: לפי דרכנו למדנו עשרה דברים בענין המת מזה הסיפור של יעקב כו' והחמישי נשיאת על הכתף דכתיב וישאו אותו בניו.

*) ואולי י"ל דלפי המדרש היו נושאים אותו על הכתף (ראה רמב"ם הל' אבל שם), ולכן הלשון שם „והאיך צוה כו' יטענו מטתו כו'". משא"כ לפרש"י שנשאו אותו בידיהם כתב הל' „ישא". וראה כ"מ לרמב"ם שם.

וויבאלד אבער אז דאס וואס מנשה ואפרים האבן געטראגן ארון יעקב איז געווען „תחתיהם", נאר אלס שלוחים פון לוי ויוסף, איז דערמיט אויסגעפירט גע־ווארן „וישאו אותו בניו", „אתם", ד. ה. דער טראגן איז זיך מתייחס צו די משלחים, לוי ויוסף. און ווי דער כלל (וואס רש"י ברענגט אויך בפירושו על התורה[17]) „שלוחו של אדם כמותו"[18].

ג. מ'דארף אבער פארשטיין (בפ־נימיות הענינים): בשלמא מנשה ואפ־רים זיינען געווען תחתיו של יוסף, ווייל בנים זיינען במקום אביהם — וואס איז אבער די שייכות פון מנשה ואפרים צו לוי'ן אז זיי זאלן זיין תחתיו?

וועט מען דאס פארשטיין בהקדם שאלת המפרשים[19] בדברי רש"י „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון" — עס שטייט דאך אז משה האט געטראגן ארונו של יוסף, כמפורש בכתוב[20] „ויקח משה את עצמות יוסף עמו גו'", און משה איז דאך געווען פון שבט לוי[21], און דערצו נאך פון בני קהת וואס זיינען ג־ווען די נושאי הארון[22].

ד. איז דער ביאור בכל זה:

ס'איז ידוע, אז התחלת השעבוד במצ־רים האט זיך אנגעפאנגען נאך פטירת יעקב, ווי רש"י זאגט בתחלת הפרשה „שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השע־בוד[23] שהתחילו לשעבדם".

דאס הייסט: יעקב'ס זיין אין מצרים האט אפגעהאלטן די „צרת השעבוד", ס'האט ניט דערלאזן דעם ענין הגלות במצרים, עס איז נאר געווען די ירידה (גלות) פון כנען.

כל זמן יעקב האט געלעבט, האט די אידן גארניט געפעלט אין מצרים. ואדרבה: ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים גו' חלב הארץ[24].

דערפון איז פארשטאנדיק, אז דאס ארויסנעמען יעקב'ן פון מצרים (אויף ברענגען אים לקבורה אין א"י), איז גע־ווען[25] נאך א שלב, האט גורם געווען אז עס זאל קענען זיין דער גלות ושעבוד מצרים.

לפ"ז איז מובן וואס לוי ויוסף האבן זיך (בפועל) נישט משתתף געווען אין נשיאת ארונו של יעקב פון מצרים:

---

17) בא יב, ו. אמור כד, יד. וראה לקו"ש חלק ז ע' 162 ואילך ובהערה 30 שם.

18) ואף שאין שליחות לב"נ, ולכמה דיעות לא יצאו בנ"י אז מכלל ב"נ — הרי דעת כמה פוסקים דב"נ נעשה שליח לב"נ כמותו. וגם לדעת החולקים י"א דקודם מ"ת דהכל בגדר ב"נ כולם שוים דיש שליחות מאדם לחבירו — ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 39, וש"נ.

19) חזקוני הובא בריב"א כאן. מושב זקנים כאן.

20) בשלח יג, יט.

21) במפרשים הנ"ל תירצו: הוא נשא את עצמו ולא שמשה נשאו. וצ"ע המקור, איפה מרומז זה.

22) מלשון המכילתא בשלח שם (ועד"ז בסוטה ט, ב) „יוסף זכה לקבור את אביו (וראה בגמ' שם (יג, א) „אמרו הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהד־יוטות") מי לנו גדול כיוסף שלא נתעסק בו אלא משה", משמע לכאורה, שגם יוסף נשא ארונו של יעקב, שפשיטא שג"ז נכלל בנתעסק בקבורתו. וכמו משה שהוא נשא ארונו של יוסף. וראה פני דוד (להחיד"א) ר"פ בשלח. ואכ"מ.

23) אבל השעבוד בפועל לא הותחל רק אחרי מיתת לוי, כבפרש"י וארא ו, טז (הובא לקמן בפנים). וראה מפרשי רש"י (ראם, גור"א, דברי דוד, משכיל לדוד ועוד) התחלת פרשתנו. לקו"ש חט"ו ע' 424 הערה 14.

24) ויגש מה, יח.

25) ראה זח"א הכב, סע"א: כיון דיעקב הוה ידע דבנוי ישתעבדון בגלותא תמן במצרים אמאי לא אתקבר תמן בגין דיגין זכותיה על בנוי אמאי בעא לאסתלקא מתמן והא כתיב (תהלים קג, יב) כרחם אב על בנים אן הוא רחמנותא.

אַ נקודה משותפת געפינט מען בייַ לוי ויוסף — וואָס ביידע זיינען געווען העכער פון דעם ענין השעבוד במצרים, און ביידע האָבן ניט צוגעלאָזט עס זאָל זיין שעבוד מצרים.

בנוגע ליוסף שטייט אין מדרש[26]: „כל זמן שיוסף הי' קיים לא הי' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי[27], לפיכך כתיב[28] הבאים כאילו אותו היום נכנסו למצרים";

ובנוגע ללוי זאָגט רש"י[29] „למה נמנו שנותיו של לוי אלא להודיע כמה ימי השעבוד שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא הי' שעבוד[30] שנאמר[31] וימת יוסף וכל אחיו ואח"כ ויקם מלך חדש[32] ולוי האריך ימים על כולם"[33].

ויתירה מזה אפילו בנוגע לשבט לוי געפינט מען, אַז אפילו נאָר דעם ווי עס האָט זיך אַנגעפאַנגען דער שעבוד וקושי השעבוד ביי אַלע אידן, איז „מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי"[34].

ה. עפ"ז איז מובן דאָס וואָס „לוי לא ישא" און „יוסף לא ישא" ארונו של יעקב: וויבאַלד נשיאת ארון יעקב פון מצרים איז פאַרבונדן און גורם צום ענין השעבוד, האָט עס ניט צו לוי ויוסף, וואָס זיי דערלאָזן ניט שעבוד מצרים.

און דאָס איז מרומז אין די טעמים הנ"ל — „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך":

מפרשים זאָגן[35], אַז דאָס וואָס מלאכת השעבוד איז ניט געווען אויף שבטו של לוי איז מצד דעם וואָס עתידין לשאת את הארון („שבטו של לוי חכמים היו ולא רצו לעשות עבודה לפי שידעו שעתידין לשאת את הארון ומתוך כך היו בני חורין"[36]), „לשאת את הארון" האָט ניט דערלאָזט ענין השעבוד[37];

און וויבאַלד אַז יוסף „הוא מלך", האָט מצרים קיין שליטה ניט אויף אים, ואדרבה — ער איז שולט אויף מצרים, ופשיטא אַז עס קען ניט זיין קיין שעבוד מצרים.

משא"כ בנוגע צו „ויקח משה את עצמות יוסף עמו" — דאָס איז געווען פאַרקערט — אַ תנאי וענין של גאולה, „כי השבע השביע גו' פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם"[38], ובמילא איז דאָס שייך דוקא צו שבט לוי, ואדרבה, צום ראש פון שבט לוי, משה רבינו, און גואלם של ישראל.

---

26) שמו"ר פ"א, ד. תנחומא שמות ג.

27) ולא שעבוד. ראה לעיל הערה 23. מפרשי המדרש שם. לקו"ש ח"ו ע' 28.

28) ריש פ' שמות.

29) וארא ו, טז.

30) שמו"ר פ"א, ח.

31) שמות א, ו.

32) שם, ח.

33) דמכיון שכל הענינים אינם באקראי ח"ו הרי מובן דזה ש„לוי האריך ימים על כולם" „וכל זמן שהי' לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למצרים כו' ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם" (סדר עולם רבה פ"ג), הוא מפני שענינו של לוי שולל (יותר משאר השבטים) שעבוד מצרים.

34) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמו"ר פ"ה, טז. תנחומא וארא ו.

35) תוס' (הדר זקנים) שמות א, יג. חזקוני שם ה, ד. וראה רבותינו בעה"ת שם: וכן איתא במדרש כו'.

36) תוס' (הדר זקנים) שם.

37) וראה מדרש תלפיות אות יוד ענף יעקב מש"ך: צוואת יעקב שלוי לא ישא ארונו לפי שלעתיד במדבר יהאי ארון השכינה וכל המקבל עליו עול תורה פורקים ממנו עול דרך ארץ ולכך לא נשתעבד לוי במצרים.

38) בשלח שם.

---

*) כ"ה לפנינו, והוא טה"ד דמוכח וצ"ל „ישא". וכ"ה בילקוט דוד פרשתנו בשם הש"ך.

ו. עפי"ז דארף מען פארשטיין לאי־דך גיסא: וויבאלד אז לוי ויוסף זיינען ניט געווען נושאי ארון יעקב פון מצרים, ווייל דאס איז היפך ענינם, פארוואס האבן זיי געדארפט שלוחים — „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם"? און ווי קענען זיי האבן שלוחים כמותם?!

ווען מען דאס פארשטיין בהקדם הקושיא: וויבאלד אז ס'איז געווען א גזירה בברית בין הבתרים „גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה"[39] — ווי קומט עס אז ס'איז געווען א שבט וואס אויף אים איז גאר ניט געווען מלאכת השעבוד[40]?

נאכמער: אין דעם שעבוד איז דאך געווען תלוי' די הבטחה „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (ווי רש"י ברענגט[41] „שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם")[42].

39) לך טו, יג.

40) כמו שהקשה בגו"א שם.

41) פרש"י בא יא, ב. מברכות ט, סע"א ואילך.

42) ברמב"ן במדבר (ג, יד) שמפני דשבטו של לוי לא הי' בשעבוד מלאכת מצרים היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא הי' בהם הברכה דכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ. אבל רש"י בפירושו עה"ת (ויצא כט, לד) פירש „שהארון הי' מכלה בהם" (אבל ראה גו"א לבוש האורה לפרש"י שם).

בפרשת דרכים דרוש ד (וראה שם דרוש ה. חדושי הגאונים לסוטה שם מספר מצודת דוד (חדושי אגדות אלטונא תצו')) דשבט לוי לא הי' בשעבוד לא היו בכלל החן ובמילא לא קבלו ביזת מצרים. אבל ראה רש"י בא יג, יג (מבכורות ה, ב) שאין לך אחד מישראל שלא נטל כו' טעונים מכספם ומזהבם של מצרים. ובבכורות שם: שאין לך כל אחד ואחד מישראל כו'.

*) ובמצודת דוד שם: דאיתא בגמרא שאותן ישראל שלא היו בשעבוד לא לקחו מן הביזה.

ז. וי"ל דעם ביאור בזה:

דאס וואס שבט לוי האט ניט געהאט אויף זיך מלאכת השעבוד, איז דאס ניט דערפאר וואס זיי האבן ניט געהאט קיין שייכות צו גלות מצרים, נאר דאס גופא איז א פרט אין דעם אופן השעבוד פון אידן:

דער מכוון פון שעבוד מצרים איז ניט ח"ו צו פייניקן אידן, נאר צוליב דעם „ואנכי אעלך"[43], דעם עילוי וואס קומט דערפון ארויס [מצרים איז געווען א „כור הברזל"[44], ווי א כור כפשוטו, וואס האט געפועלט א זיכוך אין אידן].

מצד דעם קושי השעבוד אבער, וואלט געקענט זיין אז ניט נאר וועלן אידן ניט דערגרייכן (דורכן שעבוד) דעם עילוי, נאר אדרבה — זיי קענען נאך נשקע ווערן ח"ו אין מצרים ערות הארץ[45] —

דעריבער האט געמוזט זיין א סוג אידן וואס זאל בלייבן העכער פון דעם שעבוד, און זיי זאלן משפיע זיין אויף אלע אידן אז זיי זאלן דורכפירן די כוונה פון דעם ירדנו, ועבדום — אעלך, יצאו ברכוש גדול.

און דאס איז געווען די אויפגאבע פון שבט לוי, ווי דער רמב"ן איז מבאר[46], אז „מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם ולכן הניח להם פרעה שבט לוי שהיו חכמיהם וזקניהם והכל סיבה מאת ה'".

43) ויגש מו, ד.

44) ואתחנן ד, כ.

45) מקץ מב, ט. יב. ובקה"ר פ"א, ד (בסופו): כל מה שברא הקב"ה באדם ברא בארץ כו' אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה שנאמר לראות את ערות הארץ באתם. וראה פרש"י לך יב, יט. אחרי יח, ג.

46) שמות ה, ד. בחיי שם. וראה חזקוני עה"פ.

קומט לפי זה אויס, אַז ס׳איז ניט דער פשט אַז ניט אַלע אידן האָבן געגומען אַן אַנטייל אין שעבוד מצרים[47] — אידן זיינען געקומען קיין מצרים אַלס איין עם[48], איין מציאות [כדיוק לשון הכתוב[49]: „כל הנפש (ל׳ יחיד) . . הבאה מצרימה (שבעים)״],

נאָר דערביי איז געווען אַ כעין „שותפות״ ווי צו דורכגיין דעם שעבוד [וואָס יעדער „שותף״ טוט זיין חלק אויך פאַרן צווייטן „שותף״]: ויתירה מזה — ווי אברי הנפש והגוף וואָס מילוי תפקידו פון יעדער אבר בפ״ע — איז פאַר דעם גאַנצן נפש ובשליחותו.

בא כמה אידן איז געווען די מלאכת השעבוד בפועל וואָס האָט זיך געפאַדערט כדי צו דערגרייכן דעם עילוי: און שבט לוי האָט זיך אין דעם משתתף געווען, דורך געבן דעם כח, זייענדיק „מורי (לכל בנ״י) תורה״[50] אויף ניט נשקע ווערן ח״ו אין קושי השעבוד, ואדרבה — דערגרייכן אַט־דעם עילוי (שע״י השעבוד).

און עד״ז איז געווען נאָך מ״ת, אין מדבר, און דערנאָך בכניסתם לארץ:

שבט לוי האָט ניט קיין חלק ונחלה אין א״י[51], נאָר „הובדל לעבוד את ה׳ לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים״[52] — „הוי׳ הוא נחלתו״[53]. וואָס דאָס האָט זיך אויסגעדריקט כפשוטו אין זייער עבודה ושירות במשכן, כולל נשיאת הארון,

וועלכע איז געקומען דערפון „שכולם היו זקוקים לצרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיהם בשליחותם״[54]: און די עבודה אויף מאכן די וועלט אַ דירה לו ית׳ זייענדיק אין וועלט, האָט זיך אויפגעטאָן דורך שאר שבטי ישראל.

ומהאי טעמא האָט אויך שבט לוי געהאָט די אַלע עליות, עילויים וואָס דער „ועבדום וענו אותם״ האָט געבראַכט.

ח. עפ״ז וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס יוסף ולוי האָבן געדאַרפט האָבן אַז „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם״ אין נשיאת ארונו של יעקב:

אע״פ אַז זיי אַליין טראָגן ניט ארונו של יעקב פון מצרים, כנ״ל — האָבן זיי אַבער געדאַרפט אַריינגעבן דעם כח (פון זיין העכער פון שעבוד מצרים) אין די איבעריקע שבטים. און דאָס איז דורך דעם וואָס זייערע שלוחים זיינען זיך משתתף אין נשיאת ארונו של יעקב.

און דעריבער האָט יעקב אויסגעקליבן מנשה ואפרים צו זיין „תחתיהם״ — ווייל זיי זיינען דער „המשך״ פון יוסף ולוי, דער כח פון יוסף ולוי (וועלכע זיינען העכער פון שעבוד מצרים) קומט אַראָפּ אין דער עבודה אין גלות,

[ובפרט ווי בפשטות, אַז מנשה ואפרים זיינען געבאָרן געווארן אין ארץ

---

47) להעיר משל״ה (שיא, רע״א): שבט לוי לא היו בגלות כו׳ רצה להשתתף בצרת הציבור מה עשה קרא שמות לבניו ע״ש הגלות כו׳.

48) כדיוק הכתוב (שמות א, ט״ו) הנה עם בנ״י רב וגו׳ לו פן ירבה וגו׳ וישימו עליו וגו׳ — ל׳ יחיד (אף ד׳בני ישראל׳ — רבים).

49) ויגש מו, כז. וראה פרש״י שם, כו.

50) ראה רמב״ם ספ״א מהלכות ע״ז: ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והשיבו בישיבה ללמד כו׳ וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד כו׳ חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות.

51) שופטים יח, א־ב. רמב״ם הל׳ שמיטה ויובל פי״ג ה״י.

52) רמב״ם שם הי״ב.

53) שופטים שם, ב.

54) פרש״י במדבר ג, ח. וראה לקו״ש חי״ג ע׳ 12 ואילך.

מצרים און איידער יעקב איז דאָרט אָנגעקומען[55].

און ווייל יוסף ולוי זיינען צוויי באַזונדערע אופנים אין דעם העדר השייכות צו שעבוד מצרים (כדלקמן) — דעריבער זיינען אויך געווען באַזונדערע „שלוחים" — מנשה ואפרים.

ט. דער ביאור בזה:

עס שטייט „אלה תולדות יעקב יוסף"[56]. איז מבואר[57] אַז די ענינים פון יעקב'ן ווערן נמשך למטה על ידי יוסף. באַ יוסף'ן, אויך ווי הורד מצרימה[58], ווי ער קומט אַראָפּ אין מצרים, איז מאיר מדריגת יעקב בגילוי; און וויבאַלד אַז אין זיין עבודה איז דאָ בגלוי די השפעה פון יעקב'ן וואָס איז העכער פון מצרים, איז מצד יוסף ניטאָ קיין אָרט אויפן העלם והסתר פון מצרים. ער איז שולט אויף מצרים און דערלאַזט ניט (דעם העלם והסתר פון) גלות מצרים, כנ"ל.

משא"כ (שבט) לוי, זיינען ניט געווען שולט במצרים, זיינען געווען אין זמן פון גלות מצרים ביז אין זמן פון קושי השעבוד, און אעפ"כ זיינען זיי ניט „פאַרטרונקען" געוואָרן אין דעם, ואדרבה, פון שבט לוי האָבן אידן באַקומען דעם כח אויף דורכטראָגן דעם קושי השעבוד כנ"ל, ביז עס זאָל צוקומען דער יתרון האור מן החושך[59], ביז אַז ע"י משה ואהרן (פון שבט לוי) איז געווען די גאולה של כל ישראל — לוי גיט דעם כח אויף צו אידערמאַכן דעם גלות.

און פון די צוויי ענינים קומען אַרויס (אין און דורך זייערע שלוחים) — די צוויי אופני עבודה פון מנשה ואפרים,

כמרומז אין זייערע נעמען (ווי געדעדט אמאָל בארוכה[60]):

מנשה, וואָס נקרא כך — „כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי"[61], אַ נאָמען וואָס דערמאָנט אַז ער געפינט זיך אין אַן אָרט וואָס מאַכט פאַרגעסן „את כל בית אבי" און דערפאַר דאַרף ער „אוועקשפרינגען"[62] דערפון; דאָס דריקט אויס זיין תשוקה והחלט ניט צו פאַרגעסן, נאָר צו זיין צוגעבונדן צו בית אבי.

וואָס דאָס איז דער אופן העבודה וואָס ער האָרעווט אויף ניט צו באַווירקט ווערן פון דער סביבה, דורך בלייבן צוגעבונדן צו בית אבי.

אַ איד זייענדיק אין גלות דערמאָנט זיך כסדר אַז ער געפינט זיך אין אַ מצב וואָס וויל מאַכן פאַרגעסן „בית אבי", און דאָס גופא פועל'ט אַז ער זאָל ניט פאַרגעסן. ער דערהערט אַז דאָס איז ניט זיין מקום, זיין אָרט איז אין בית אביו המלך.

מתאים צו דער עבודה פון יוסף, וואָס זייענדיק אין מצרים איז באַ אים געווען, און האָט זיך אָנגעהערט, די השפעה פון יעקב („בית אבי"), וואָס איז העכער פאַר גלות והעלם והסתר פון מצרים.

[וי"ל אַז מהאי טעמא האָט יוסף געטעה'ט[63] „לא כן אבי כי זה (מנשה) הבכור שים ימינך על ראשו", מצד דער

55) פרשתנו מח, ה. וראה בהנסמן לקמן הערה 60.
56) וישב לז, ב. וראה פרש"י שם.
57) ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 436. וש"נ.
58) וישב לט, א.
59) קהלת ב, יג.
60) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 433 ואילך. וש"נ.
61) מקץ מא, נא.
62) רש"י וישלח לב, לג.
63) פרשתנו מח, יח.

עבודה פון יוסף איז דער עיקר עבודה, עבודת מנשה[64]].

משא״כ אפרים ווערט גערופן אַזוי — „כי הפרני אלקים בארץ עניי״[65] — דער עילוי ויתרון וואָס ווערט אויפגעטאָן דוקא אין חושך הגלות, ביז אין אַן אופן פון „הפרני״: און די עבודה קומט און ווערט נסתעף פון דער עבודה פון שבט לוי, וואָס בכחם ובשליחותם האָבן אידן איבערגעמאַכט דעם חושך הגלות[66], „וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ״[67].

יו״ד. עס שטייט[68] „נוהג כצאן יוסף״ — אידן ווערן אַנגערופן בשם יוסף[69]. ועד״ז בנוגע צו לוי שרייבט דער רמב״ם[70], אַז כדוגמת שבט לוי איז „כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו . . ה״ז נתקדש . . ויהי׳ ה׳ חלקו ונחלתו כו׳״.

ווייל יעדער איד האָט דעם כח (פון יוסף ולוי) צו שטיין העכער פון דעם גלות. ניט נאָר אַז דער גלות האָט ניט קיין שליטה אויף אַ אידן, נאָר פאַר־קערט — אַ איד ווערט אַ בעה״ב אויף גלות. און אין דעם זיינען פאַראַן די צוויי דרגות:

פריער קומט דער אופן פון „יוסף שהוא מלך״ בהווה: מען שטעלט זיך אַוועק העכער פון גלות, און מען ווערט אינגאַנצן ניט נתפעל פון די נסיונות וכו׳ פון גלות.

און דערנאָך „עתיד״ — קומט מען צו צו דעם העכערן אופן — „לוי שהוא עתיד לשאת את הארון״: דורך דעם וואָס מען האָט דעם ענין התורה („לוחות״), תורה אור, איז מען מהפך דעם חושך הגלות לאור: יתרון האור מן החושך[71], און — יגי׳ חשכי[72]

וואָס דאָס וועט זיין בגילוי בביאת משיח צדקנו, ווען עס וועט מקויים ווערן דער יעוד „ולילה כיום יאיר״[73], במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש״פ וארא תש״מ)

64) ראה נועם אלימלך פרשתנו מח, יג.

65) מקץ שם, נב.

66) ומה שהקדים רש״י מנשה לאפרים — ומקדים לוי לפני יוסף — יש לומר (בהמשך להמבואר בפנים): כי לוי ויוסף הם למעלה מן הגלות, ומהם באה הנתינת כח להעבודה בגלות. ומכיון שסוף מעשה במחשבה תחלה, לכן מקדים לוי (שעל ידו מגיעים לתכלית הכוונה, להפוך את הגלות עד שבאה הגאולה בפועל): משא״כ בנוגע למנשה ואפרים, שהו״ע העבודה בפועל בגלות, מקדים רש״י מנשה לאפרים, כי בעבודה בפועל — מתחלה באה העבודה דמנשה נשני אלקים גו׳ (אתכפיא), ואח״כ אפרים (הפרני גו׳, אתהפכא). וראה לקמן בפנים סעיף יו״ד ובהנסמן בהערה 60.

67) שמות א, יב. וראה לעיל הערה 42.

68) תהלים פ, ב.

69) רש״י ומצו״ד שם.

70) סוף הל׳ שמיטה ויובל.

71) וראה לקו״ש ח״י ע׳ 163 ואילך בביאור מרז״ל שיהיו השבטים הוגים בתורה.

72) תהלים יח, כט. נתבאר בדרושי חנוכה (תו״א ד״ה כי אתה נרי וביאורו. שערי אורה ד״ה כתיב כי אתה נרי. אוה״ת שם).

73) תהלים קלט, יב.